

De ontwikkeling van het taal- en cultuurbeleid van en in Europa

Published as *Remember a better Future*: www.europeanstudiesandprojects.net

Els Ruijsendaal

De Europese Unie, ook Europa genoemd, wordt vaak verweten dat zij te langzaam werkt, geen duidelijke politiek verantwoorde lijn heeft, maar intussen wel naar uitbreiding zoekt, die de federatie intern niet per se steviger maakt. Maar laten we eens kijken naar wat er allemaal wel goed gaat en wat nog anders zou kunnen, waarbij we moeten beseffen dat we in feite niet meer zonder de EU kunnen.

De vooruitgangsgedachte maakt onwrikbaar deel uit van ons handelen en staat in ons gevoel dicht bij het begrip verandering, te dicht vaak. Het optimisme over nieuwe ontwikkelingen en veranderingen tast wel eens de werkelijkheidszin aan. Neem het invoeren van de marktwerking, in de laatste decennia van de vorige eeuw. Arm in arm met techniek en technologie bracht een westerse versie van 'de grote sprong voorwaarts' de aloude koopman weer regelrecht op de troon, zij het wel in een heel andere tijd en daarom heet hij nu bedrijfsleven.

Onmiskenaar is daarbij de welvaart gestegen, maar bij sommigen tot wel heel grote hoogte. Zo is er een rijke bovenlaag ontstaan, mensen in zeer goeden doen, die zich kunnen ontwikkelen en wier levensmogelijkheden ver boven die van anderen uitstijgen. Niemand kan beweren dat dit een geheel nieuwe soort ontwikkeling is, de geschiedenis staat er vol van.

De welvaart trekt natuurlijk ook mensen uit andere landen aan, die het moeilijk hebben door voedselschaarste, oorlog, uitzichtloosheid, zoals onze grootouders en ouders ooit vertrokken naar Australië, Amerika om daar een nieuw leven te kunnen opbouwen. De inwijkelingen moeten daarbij van de grond af beginnen, wat maakt dat zij zich in eerste instantie aansluiten bij de minder kansrijke burgers. Die voelen zich daardoor extra onder druk gezet. En zo komt *welvaart* in botsing met *welzijn* en komt mede daardoor de samenhang in de maatschappij onder spanning te staan. Wij zitten in een nieuw tijdperk, dat oude kenmerken in zich draagt, maar tegelijkertijd een veranderde cultuur heeft.

Herinnering, verantwoording en toekomst

In Duitsland bestond er tot 2007 een stichting *Erinnerung, Verantwortung und Zukunft*.

Korter en treffender kan niet benoemd worden hoe het land zijn schulden uit het oorlogsverleden tegemoet trachtte te treden, ook in eigen land. De federale regering deed dat overigens met behulp van zeven partnerorganisaties over de hele wereld. Wij mogen als Europeanen daar niet aan voorbijzien. Wat ons betreft is de *herinnering* veelal snel vervaagd, de *verantwoording* wordt vaak pas als het misgaat gezocht en de *toekomst*, ja, die is vrij te betreden met nieuwe plannen.

Nu EU-commissievoorzitter Juncker zoekt naar nieuwe wegen voor betere samenwerking van de lidstaten – waarbij gewogen moet worden wat de landen zelf kunnen en moeten doen, en welke macht zij aan de EU toekennen – komen de drie woorden van de genoemde stichting weer boven. Alle bekende, maar ook nieuwe velden worden bekeken, maar over taal en cultuur komt men weinig aan de weet, waaraan natuurlijk het subsidiariteitsbeginsel niet helemaal vreemd is.

Het is aan de lidstaten zelf hoe met taal en cultuur om te gaan. Maar dan hebben wij in Nederland wel pech, want de Nederlandse taal ligt de regering niet na aan het hart. Men zal bijvoorbeeld in Europa niet willen geloven dat van de Nederlandse regering de officiële taal – belangrijk voor alles wat het land aangaat, van de wet via het onderwijs tot de communicatie op alle maatschappelijke terreinen – *niet in de Grondwet mag komen te staan!* De andere EU-landen doen dat wel. De reden van de Nederlandse regering is, kort samengevat: het is niet nodig. Europa dient echter te weten met welke officiële taal het te maken heeft en dat geschiedt normaliter door de officiële taal in de grondwet aan te geven.

In Nederland draait het om geld, zo lijkt het: nu kunnen, om een voorbeeld te noemen, de Nederlandse regering en de universiteiten veel geld besparen dan wel verdienen door met Engelstalige colleges de deur wijd open te zetten voor wie het aantrekkelijk vindt in Nederland te studeren. En het loopt storm.

Voor iedereen, dus ook voor de Nederlandssprekenden, is een andere instructietaal dan de eigen taal echter minder goed voor de kennisverwerving: men kan de taal goed verstaan, maar de daarin aangeboden leerstof wordt tegelijkertijd minder goed en vooral niet subtiel genoeg opgenomen. Recent onderzoek heeft dat al afdoende bewezen. De kwestie is dan ook alles behalve nieuw. Niet voor niets pleitte Jan Amos Comenius (1592-1670) al voor het gebruik van de moedertaal als instructietaal in plaats van het Latijn. De kinderen leerden namelijk de instructietaal heel goed en de leerstof waarom het ging gemiddeld wat minder. Comenius' waarschuwing is vergeten en de positieve kanten van de andersoortige ontwikkelingen m.b.t. de Europese talen daarna zijn evenmin in ons collectieve geheugen opgenomen. De EU-landen hebben namelijk sedertdien hoogtepunten in de wetenschap bereikt die bedacht en geformuleerd zijn in hun eigen taal.

Die *herinnering* mag best tot *verantwoording* leiden, om goed te bezien of Engels als instructietaal, als leertaal, wel zo'n goed idee is en wat precies de drijfveer daarin is. Dat de schaalvergroting om offers vraagt, moge duidelijk zijn. Maar ook nu lijkt een taalgemeenschap als de Nederlandse, van 24 miljoen mensen, verdeeld over drie landen, met een hoog opleidingsniveau, toch levensvatbaar genoeg om volop mee te draaien met alle ontwikkelingen. Het Afrikaans (ong. 7 miljoen Afrikaanssprekenden) zou overigens ook een rol moeten krijgen als nauw verwante taal. De Lage Landen zouden ook vanuit de Taalunie het Afrikaans meer moeten binnenhalen, wat in receptieve zin weinig problemen oplevert. Zeker als de techniek en de technologie in vertalen en omzetten van gesproken naar geschreven taal (en omgekeerd, denk aan de inlichtingen in de treinen) ons het leven al zoveel gemakkelijker maken.

De EU zal in alle ernst moeten overwegen of het uiteindelijk niet belangrijker zal zijn de centrale, officiële talen van de landen volledig te steunen dan hun dialecten en streektalen. De nationale talen verdienen alle steun om de staten goed te kunnen laten functioneren, de burgers te verbinden en het onderwijs te laten aansluiten bij het leven, zoals Comenius het bedoelde. Onze cultuur zal daar, in alle verschillen en onderdelen, wel bij varen.

Dit artikel is in 2018 in het Engels gepubliceerd op www.europeanstudiesandprojects.net.